

punt zitten en welke kleur haren er op het schildje staan.

Tenslotte twee zeldzame voorjaarssoorten, die ook nog sterk op elkaar lijken, maar die ik jullie niet wil onthouden. Beide soorten zijn op wilgekatjes te vinden. Beide soorten zijn van het geslacht *Platycheirus*, smalle zweefjes uit tabel C, waarvan de mannetjes meestal verbrede voortarsen hebben. De mannetjes determineer je aan hun voorpoten, de vrouwtjes aan de vlekken op het achterlijf.

De algemenere van de twee is *Platycheirus ambiguus*. Het mannetje heeft als uitzondering op de *Platycheirus*en juist geen verbrede schenen en tarsen. Op het achterlijf heeft hij drie paar grijze vlekjes. Zie in de tabel op pagina 34 en de figuur op pagina 35.

Het vrouwtje heeft ook drie paar blauw-glimmende vlekjes. Kenmerk is dat de vlekjes onderling verbonden zijn. Pas goed op voor verwarring met *Platycheirus albimanus*, dit is een zeer algemene soort, die over het algemeen wat later vliegt. Bij *P. albimanus* zijn de zilverkleurige vlekjes wat groter en niet met elkaar verbonden. *P. discimanus* is ook een kleine donkere *Platycheirus*-soort. Bij de mannetjes is de scheen niet verbreed, maar de eerste twee leden van tars 1 juist wel. De poot is afgebeeld in figuur 80. Andere kenmerken zijn dat het gezicht glimmend is (in plaats van bestoven) en dat de mondrand even ver uitsteekt als de middenknobbel (in plaats van mondrand verder dan de middenknobbel). Het vrouwtje *P. discimanus* heeft vier zilverkleurige vlekjes die niet met elkaar verbonden zijn. Het gezicht is opgeblazen en geheel glimmend. Het derde antennelid is geheel zwart, kort en breed.

En nu maar wachten op het voorjaar!

Liane Lankreijer

Bloembezoek door Zweefvliegen

Op het congres heb je misschien al wel gehoord van het zweefvliegenproject dat de NJN in '97 start. Net als bij het libellenproject willen we nu alles over de verspreiding en de ecologie van zweefvliegen te weten komen. Van zweefvliegen is nog maar weinig bekend over het gedrag en hun plek in het ecosysteem. Hier gaan we tijdens het zweefvliegenproject verandering in brengen!

Omdat er 300 soorten zweefvliegen in Nederland zijn en zweefvliegen wat minder opvallend zijn dan libellen is een andere aanpak nodig dan bij het libellenproject. Voordat je veel waarnemingen kan doen met de NJN, moeten er namelijk eerst veel waarnemers zijn. Het zweefvliegenproject heeft daarom verschillende doelen. Eén van deze doelen is om NJN'ers met zweefvliegen bezig laten zijn zodat meer mensen veel van deze best algemene groep weten. Op een aantal kampjes is in '96 (Hoka D6-D7-IWG, Warche I, Zuid-Limburg III) geprobeerd hoe dit het beste bereikt kan worden. Elke kampdeelnemer kreeg één daar voorkomende zweefvliegsoort en een formulier. Op het formulier kon de NJN'er invullen op welke bloemsoort hij 'zijn' zweefvlieg zag, of dit in de zon of schaduw was, wat de zweefvlieg deed en hoe hoog hij zich ten opzichte van de grond bevond. Verder konden gegevens over het weer ingevuld worden en is gebruik gemaakt van de ecocodes van EIS-Nederland om het biotoop te beschrijven. In de ecocode geef je het landschap, de vegetatie, de grondsoort etc. aan via een cijfercode die je op een lijst kan vinden. Vooral van die ecocode waren we benieuwd of mensen daar een beetje uit zouden komen.

De grote proef is gehouden op Warche I '96. Hier zijn 18 redelijk algemene soorten verdeeld over 41 mensen. Veel mensen

wisten absoluut niet hoe hun soort er uit zag, maar dat mocht over het algemeen niet deren. Tabellen werden druk geraadpleegd of er werd gevraagd aan de mensen die het wel wisten hoe de soort er uit zag. De dagen daarop waren veel mensen op zoek naar 'hun' soort en er werd zeker beter gekeken naar zweefvliegen. Bovendien was het wedstrijdelement een leuke stimulans.

Uiteindelijk zijn er 14 formulieren ingevuld teruggekomen met 37 waarnemingen van 12 soorten (sommige mensen hadden dezelfde soort). De meeste mensen hebben dapper geprobeerd de ecocode in te vullen, hoewel op het kamp wel bleek dat men het redelijk ingewikkeld vond. Het was soms niet duidelijk welke code hoorde bij het landschap waar je een soort gevangen had. Daarom gaven sommige mensen wel drie of vier mogelijkheden.

Het aantal formulieren is te weinig om conclusies te trekken. Veel soorten zijn waargenomen op Bereklaauw, Braam, en Valeriaan, maar een voorkeur is niet te bepalen. Op het zomerkamp waren dit ook de meest algemene bloeiende planten, dus is het logisch dat bloembezoekende zweefvliegen hierop gezien zijn. Zweefvliegen hebben een vrij korte tong en kunnen dus alleen nectar zuigen bij ondiepe bloemen. Wat wel duidelijk blijkt is dat de meeste waarnemingen gedaan zijn in de zon (70%), en de meeste fouragerende beesten dat in de zon doen (84%). Maar ja, dat was te verwachten.

De ecocode zelf hebben we niet uitgewerkt, omdat er zeker te weinig gegevens zijn om er iets over te zeggen.

Al met al kun je zeggen dat de methode om iedereen op een kamp een eigen soort te geven erg goed werkt om gegevens binnen te krijgen. De ecocode is, hoewel soms moeilijk, best te gebruiken en kan zo

een goede manier zijn om ecologische gegevens over soorten te krijgen. Het is alleen de vraag of mensen wel dezelfde ecocode gebruiken voor hetzelfde gebied.

Als je al wat langer naar zweefvliegen kijkt, dan vallen bepaalde gedragingen van zweefvliegen je op een gegeven moment op. Dit kan bijvoorbeeld bloembezoek zijn zoals *Lejogaster* en *Chrysogaster* die vooral op boterbloemen fourageren. Maar ook gedrag van zweefvliegen ten opzichte van elkaar of op bloemen. *Syritta pipiens* vliegt bijvoorbeeld vaak **onder** de bloemschermen. *Myathropa florea* gedraagt zich bijvoorbeeld erg agressief tegenover alle andere zweefvliegen. Bij *Eristalis* en *Helophilus* hebben de mannetjes de gewoonte voor een paring boven de vrouwtjes te hangen (soms in meerdere etages). *Sphaerophoria scripta* vliegt vaak in een 'tandem' (touwtrekhouding). *Sphegina* komt altijd bij modderige plekjes voor. Door dergelijke waarnemingen ga je je afvragen waarom dit soort opvallende dingen zo zijn. Voorkeur voor een specifiek biotoop zal waarschijnlijk te maken hebben met de voortplanting, dus met de plek waar de larven voorkomen. Waarom een zweefvlieg een specifiek gedrag vertoont, of fourageert op bepaalde bloemen is moeilijker te beantwoorden. Waarom komt een *Ferdinanda cuprea* bijvoorbeeld opvallend vaak op Albertheinblauwe en paarse dingen af? Dit soort vragen hebben mensen zich al vaker gesteld, op Famenne II in '93 hebben we bijvoorbeeld alle kampdeelnemers als naamkaartje een boekje gegeven waar ze van de algemene zweefvliegen de bloemvoorkeur in op konden schrijven. Helaas is aan het eind van het kamp de inname van deze boekjes misgelopen. Een ander zomerkamp (Zuid-Limburg I '90) is er onderzoek gedaan naar de bloemkleurvoorkeur door gekleurde lappen neer te leggen. Probleem met het bepalen van

bloemvoorkeuren van zweefvliegsoorten is dat de meeste zweefvliegen waarschijnlijk niet zo kieskeurig zijn, maar sommige dus wel. Bij dit soort onderzoekjes krijg je dus enorme lijsten van planten waarop de soort gezien is, wat meer zegt over de op dat moment bloeiende planten, dan de voorkeur van die vliegen. Op een ander onderzoek op Warche I hebben we daarom geprobeerd vegetatieopnamen te koppelen aan insektevangsten, hierover meer in een volgend artikel. Als iemand nog goede tips heeft voor onderzoek naar gedrag of de ecologie van zweefvliegen dan houden we ons van harte aanbevolen.

Hajo Molegraaf
A. van Solmstraat 7-B
9717 AL Groningen
050-3185654

en

Liane Lankreijer
Treubstraat 27
6702 BA Wageningen
0317-425951

Determineren

Om te beginnen met het determineren van zweefvliegen kan je het beste de Zweefvliegentabel van de JBU kopen. Daarbij is het handig om ook de "Zweefvliegen in kleur" te hebben (uitgegeven door de KNNV, te koop bij de JBU). Daarin staan een aantal foto's van zweefvliegen, zodat je kan zien of je de soort goed hebt gedetermineerd. Zoals bij elke tabel geldt ook voor zweefvliegen dat de tabel het beste werkt als je eenmaal ongeveer weet waar je moet zijn. Maar ook als je net begint zijn zweefvliegen wel te doen. Het belangrijkste daarbij is dat je eerst de hele vraag leest (a en b). Daarna even nadenkt wat nou het verschil is tussen a en b, soms worden er verschillende kenmerken genoemd die belangrijk zijn om te vergelijken, soms is het ook meer een beschrijvend stukje. Wat vooral belangrijk is is om goed naar de figuren te kijken! In de zweefvliegennieuwsbrief zullen regelmatig aanvullingen op de zweefvliegentabel verschijnen, om meer zekerheid van de determinaties te krijgen.

Veel succes ermee.

Liane Lankreijer

